

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний економіко-технологічний університет транспорту

Кафедра «Менеджмент організацій і логістика»

О. В. Бакалінський

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни
для студентів напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»
денної та заочної форм навчання

КИЇВ 2014

О. В. Бакалінський

Інноваційний менеджмент: методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни для студентів напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент» денної та заочної форм навчання

Методичні вказівки охоплюють весь комплекс навчально-методичного забезпечення, необхідного для самостійного вивчення дисципліни «Інноваційний менеджмент».

Основні елементи:

- конспект лекції;
- контрольні питання;
- тести для самостійного контролю знань.

Методичні вказівки розглянуті та затверджені на засіданні кафедри менеджменту організацій і логістики (протокол № 2 від 02.10.2013) та на засіданні методичної комісії факультету економіки і менеджменту (протокол № 1 від 29.10.2013).

Укладач: Бакалінський О. В., доктор економ. наук, доцент

Рецензенти: Ільчук В.П., доктор економ. наук, професор
Сташишен М. С., доктор економ. наук, професор

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ВИКОНАННЯ ТА КОНТРОЛЮ РЕЗУЛЬТАТІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	5
ТЕМА 1. СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	6
ТЕМА 2. КОНЦЕПЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	7
ТЕМА 3. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ПІДПРИЄМСТВ	8
ТЕМА 4. СУТНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПЕРЕДБАЧЕННЯ	10
ТЕМА 5. ПРАВОВЕ ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	18
ТЕМА 6. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У РІЗНИХ КРАЇНАХ	21
ТЕМА 7. ОЦІНЮВАННЯ ОБ'ЄКТУ ПОТЕНЦІЙНОЇ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ	25
ТЕМА 8. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НДКР	28
ТЕСТИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	30
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	36

ВСТУП

Інновації та їх впровадження стають основою економічного розвитку як окремих підприємств, так і національних економік. Управління нововведеннями часто виступає основою підприємницької діяльності, необхідною умовою досягнення цілей бізнесу. Інновації сприяють підвищенню якості, зниженню собівартості продукції, забезпечують конкурентоспроможність товарів та послуг, а відтак – і присутність виробника на ринку.

Метою викладання дисципліни є формування у студентів цілісної системи знань і вмінь, необхідних для управління впровадженням інновацій у технології, товари та послуги, управлінські рішення. Таке управління інноваційною політикою може здійснюватися на рівні держави, певної території, окремого підприємства.

Основні завдання дисципліни:

- освоєння теорії, методології та практичних умінь управління інноваціями;
- засвоєння принципів формування й реалізації державної інноваційної політики;
- вивчення особливостей організації інноваційної діяльності в регіонах, окремих галузях економіки;
- засвоєння практичних умінь проведення досліджень у процесі впровадження інновацій;
- формування комплексу знань з комерціалізації інновацій.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен

Знати:

теоретичні та методологічні основи інноваційного менеджменту

Уміти:

застосовувати на практиці методичний інструментарій впровадження інновацій на рівні держави, регіону і окремого підприємства.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ВИКОНАННЯ ТА КОНТРОЛЮ РЕЗУЛЬТАТІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується навчальним планом.

Метою самостійної роботи є системне і послідовне засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів навичок самостійного набуття та поглиблення знань, розвиток професійної компетенції. Основним завданням самостійної роботи є системне і послідовне вироблення та закріплення навичок ефективної самостійної професійної (практичної і науково-теоретичної) діяльності.

Самостійна робота студента може виконуватись у бібліотеці університету (міста), а також в домашніх умовах.

Пропонуються такі форми самостійної роботи:

- робота студента над індивідуальними завданнями під керівництвом викладача;
- індивідуальні навчально-дослідні завдання;
- робота з підручниками або посібниками;
- реферування іноземних текстів за запропонованими темами.

Формами контролю результатів самостійної роботи є:

- поточний контроль засвоєння матеріалу семінарських (практичних) занять;
- півбесіда з лектором, письмові чи усні колоквіуми за матеріалом тем, винесених на самостійне опрацювання;
- захист індивідуальних навчально-дослідних завдань;
- презентація (доповідь) за результатами реферування іноземних текстів;
- стаття, тези, виступи та інші публікації в наукових та навчально-методичних виданнях за підсумками самостійної навчальної та науково-дослідницької роботи, опубліковані за рішенням кафедри.

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інновація – конкретний результат інноваційної діяльності, що одержав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого продукту, який реалізують на ринку; нового або вдосконаленого процесу, який здійснюється у практичній діяльності.

З інноваціями тісно пов'язані поняття новація, винахід, відкриття.

Інновація – нововведення, перетворення в економічній, технічній, соціальній та інших сферах, яке пов'язане з новими ідеями, винаходами, відкриттями. У вузькому значенні слова «інновація» є першим використанням винаходу, за яким відбувається його поширення (дифузія).

Інновація в підприємстві – комерційне використання організаційних, економічних або техніко-технологічних нововведень. Інновація становить інтерес для бізнесу через підвищення конкурентоспроможності підприємства, яке її використовує.

Новація – нововведення, якого не було раніше: нове теоретичне знання, новий метод, принцип і т. д.

Винахід – технічне рішення, якому притаманні: новизна, можливість практичного застосування; корисність для господарської діяльності. Таке рішення також повинне мати певний винахідницький рівень, не бути очевидним, виходячи з поточного рівня знань фахівців. Об'єктами винаходу можуть визнаватися: пристрій, спосіб, речовина, штам мікроорганізму, культури кліток рослин і тварин, а також нове застосування відомих раніше пристрою, способу, речовини, штаму.

Відкриттям звичайно визнається встановлення невідомих раніше об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей і явищ матеріального світу, що вносять корінні зміни у рівень пізнання.

Наука, технологія, економіка й освіта є компонентами системи інноваційної діяльності. Елементами комплексного забезпечення

інноваційної діяльності є: правове, нормативне, методичне, фінансове, матеріальне, інформаційне.

Контрольні питання

- 1. Розкрийте суть інноваційної діяльності як об'єкту управління.*
- 2. В чому полягає різниця між винаходом та відкриттям?*
- 3. Поясніть суть поняття «інновація» у вузькому та широкому смислі слова.*

Література [2-5; 9]

ТЕМА 2. КОНЦЕПЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Інноваційний менеджмент – система управління інвестиціями, що вкладають у розвиток усіх видів інновацій. Вона містить вибір напрямів інновацій, побудову відповідних організаційних структур, оптимізацію використання інвестицій, різноманітні аспекти управління персоналом.

Наукові підходи до інноваційного менеджменту: системний, відтворювально-еволюційний, функціональний, маркетинговий, нормативний, комплексний, інтеграційний, процесний, оптимізаційний, директивний, поведінковий та ситуаційний.

До інноваційного менеджменту належать методи: аналізу, прогнозування, генерації ідей, бізнес-планування тощо.

Інноваційний процес являє собою послідовність дій щодо ініціації інновації, розроблення нових продуктів, їхньої реалізації на ринку й подальшого поширення результатів. Інноваційний процес містить у собі сім елементів: зародження ідеї інновації; маркетинг інновації; оцінка економічної ефективності інновації; освоєння інновації; комерційна реалізація інновації; просування інновації.

Форми інноваційного процесу: внутрішньоорганізаційний, міжорганізаційний, розширений.

Дифузія – процес поширення інновацій всередині певної соціальної системи.

Трансфер технологій являє собою передачу технології від одного її індивідуального або колективного носія до іншого.

Контрольні питання

1. *Що є метою інноваційного менеджменту?*
2. *Наведіть приклади мотивів різних суб'єктів інноваційного процесу.*
3. *Які існують наукові підходи до інноваційного менеджменту?*
4. *Наведіть приклади використання методів інноваційного менеджменту.*
5. *Якими бувають форми інноваційного процесу?*
6. *З яких стадій складається інноваційний цикл?*

Література [3; 9]

ТЕМА 3. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Світовий історичний досвід свідчить, що ефективний і стійкий розвиток підприємств досягається за рахунок оперативного використання в своїй господарській діяльності інновацій. Такі підприємства зосереджуються на пошуку нових ефективних технологій, проектуванні необхідних, але ще не відомих видів товарів, методів організації виробництва, збуту товарів тощо.

Серед різновидів інноваційних стратегій виділяють три основні.

1. Стратегія досягнення переваг у витратах за рахунок здешевлення виробництва і збуту продукції.
2. Стратегія орієнтації на нові ринки одночасно поєднує розроблення нових товарів і освоєння нових ринків.
3. Стратегія орієнтації на конкретний сегмент ринку (концентрації) шляхом спеціалізації на товарах, призначених для особливих груп споживачів. Унікальність товару досягається за рахунок підвищення його якостей і специфічних споживчих властивостей.

Інноваційний проект супроводжують ризики, які пов'язані з:

- неготовністю ринку відразу сприйняти нововведення;

- технічною чи технологічною недоробкою нового товару;
- практичною неефективністю продукту;
- неповною реалізацією у встановлений термін;
- великою невизначеністю.

Вибір певної лінії поведінки організації здійснюють виходячи із системи критеріїв, які є взаємозалежними. За поведінкою виділяють наступні види організацій.

У сфері великого стандартного бізнесу діють фірми-віоленти – організації з «силовою» стратегією. Вони мають великий капітал, високий рівень освоєння технології. Віоленти займаються випуском продукції для широкого кола споживачів, що пред'являють «середні запити» до якості й задовольняються середнім рівнем цін. Віоленти випускають обсяги продукції, що знаходяться близько рівнів продуктивності обладнання.

Середнім і дрібним бізнесом, орієнтованим на задоволення місцевих та національних потреб, займаються фірми-комутанти. Їхня науково-технічна політика передбачає пошук можливих і доцільних змін у виробі, які випускають віоленти, відповідно до вимог специфічних споживачів.

Фірми-експлеренти називаються піонерами. Вони працюють на максимумі винахідницької активності та починають першими виробництво інноваційних товарів.

Фірми-патієнти працюють на вузький сегмент ринку й задовольняють специфічні потреби.

Контрольні питання

1. *Надайте характеристику основних інноваційних стратегій.*
2. *Які види ризиків супроводжують інноваційний проект?*
3. *Якими бувають лінії поведінки організацій стосовно запровадження інновацій?*
4. *Поясніть сутність поняття «інноваційна стратегія».*

Література [5; 10]

ТЕМА 4. СУТНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПЕРЕДБАЧЕННЯ

Протягом усієї історії людства багато мислителів і провидців намагались «зазирнути» в майбутнє, щоб мати уявлення про його можливий подальший розвиток. Виклики та загрози, які виникають у сучасному суспільстві, зумовлюють необхідність передбачення сценаріїв того, що відбудеться. Це потрібно для формування раціональної стратегії розвитку будь-якої організованої спільноти (нації, країни, організації чи компанії).

Технологічні зміни в суспільстві впливають на розвиток всіх інших його сфер. Так, свого часу винайдення парової машини, відкриття електричного струму та революційні зміни в галузі інформаційних і телекомунікаційних технологій суттєво позначилися на суспільному розвитку. Наприклад, сучасні інформаційні й телекомунікаційні технології сприяють не лише радикальним перетворенням у структурі міжнародної торгівлі, а й докорінно змінюють усю економічну діяльність суспільства

З часів Другої світової війни нові технології відіграють роль потужного «двигуна» економічного розвитку в усіх передових країнах світу. У 80-ті роки економісти так званої школи нової теорії зростання показали, що наука і техніка стали найважливішими чинниками суспільного прогресу..

Передбачення є нагальною потребою саме зараз, на межі тисячоліть. Людство, за умов зменшення запасів органічного палива і природних ресурсів Землі, прискорення процесів світової економічної глобалізації з багатьма негативними наслідками, такими як втрата національної ідентичності країнами, що розвиваються, занепад національних економік, різка поляризація між супербагатством меншості і злиденністю більшості населення планети, загострення суспільних і міжетнічних відносин, очікує на нову епоху з іншими соціальними, економічними та науково-технологічними засадами.

Перші спроби здобути об'єктивні знання про майбутнє здебільшого пов'язані із розробленням нових і застосуванням традиційних методів математики та статистики. Унаслідок цього створено потужні методи, а саме:

метод часових рядів, методи регресійного аналізу, як одновимірного, так і багатовимірного, методи імітаційного моделювання, економетричні моделі та ін. Усі вони належать до методів кількісного прогнозування, і застосовують їх для «визначення» майбутньої «поведінки» деякої змінної величини або системи взаємопов'язаних змінних величин на заздалегідь визначеному часовому інтервалі. Їх практичне застосування принципово обмежене лише випадками оброблення ретроспективних даних кількісного характеру, що монотонно змінюються, або, в окремих ситуаціях, так званих «розмитих» чи «нечітких» даних. Інакше кажучи, застосовуючи методи прогнозування, описують майбутнє, яке фактично є продовженням або екстраполяцією минулого. Це суттєво обмежує можливості таких методів. Насамперед тому, що ми живемо у світі, в якому постійно відбуваються якісно нові події, не властиві минулому, і тому їх не можна врахувати на основі ретроспективних даних. До них, у першу чергу, належать і різні злам- та стрибкоподібні зміни, які відбуваються з величезною швидкістю, тобто пов'язані з розривами монотонності процесів і є нелінійними явищами.

Наприклад, до таких явищ відносять розпад Радянського Союзу і «миттєву» зміну геополітичної рівноваги у світі або бурхливий розвиток інформаційного суспільства. За допомогою будь-яких методів кількісного прогнозування такі явища передбачити неможливо. Тому подібне прогнозування, надзвичайно популярне в 60-ті роки, з часом втратило довіру як універсальна методологія.

Визначена проблема дістала назву передбачення (*foresight*, передбачення, англ.). Термін застосував ще наприкінці 50-х років Гастон Бергер у журналі «Два світи», але формування підходу до передбачення як окремої, самостійної проблеми відбулося лише на початку 90-х років ХХ ст. Слід зауважити, що універсальних і завершених вирішень цієї проблеми на сьогодні немає, є лише спроби будувати можливі сценарії розвитку тих чи інших явищ у айбутньому. Але принциповою відмінністю при розв'язанні таких завдань є те, що використовувані для цього методи за своєю сутністю мають не кількісний, а якісний характер. До того ж, деякі з них відомі вже досить давно як такі, що

розробляли і використовували для розв'язання спеціальних, предметно орієнтованих завдань. Наприклад, ще в 60-ті роки американська компанія Rand Corporation розробила метод, який дозволив полегшити так звану візуалізацію сценаріїв створення та застосування нової зброї в усіх технологічних аспектах. Цей метод назвали методом Делфі (Delphos) на честь грецького оракула.

Методи якісного аналізу в комплексі робіт з технологічного передбачення застосовують на чотирьох різних етапах:

- 1-й етап — попереднє вивчення проблеми;
- 2-й етап — якісний аналіз проблеми;
- 3-й етап — написання сценаріїв;
- 4-й етап — оцінювання реалістичності сценаріїв.

На етапі попереднього вивчення проблеми аналізують її характерні особливості, визначають напрями (або фокуси чи платформи) досліджень, формулюють найважливіші критерії для обраної проблеми. Наведемо два основних методи, характерних для етапу попереднього вивчення проблеми.

Метод сканування. Використовують при першому «осмисленні» проблеми, що виникла, в широкому діапазоні (фокусі) ідей та підходів, які можуть застосовуватися для її вирішення. Як правило, цей метод застосовують для попереднього вивчення нових проблем, щодо яких відсутній досвід практичного вирішення.

Процедура, яку покладено в основу методу сканування, полягає в наступному:

1. Створення групи експертів — фахівців у предметній галузі, до якої належить нова проблема.
2. Кожен експерт має «згенерувати» ідею стосовно способу чи підходу до вирішення проблеми або охарактеризувати цю проблему. Висловлювання експертів оформляють у вигляді анотацій концептуального характеру. На цьому етапі ідеї, висловлені кожним експертом, не обговорюють. Інколи перевагу віддають анонімному способу висловлювання та накопиченню ідей експертів.

3. Люди, що мають приймати рішення (частина з яких могла належати до групи експертів), розглядають всі анотації експертів. Метою цього розгляду є кластеризація (розподіл на групи) усіх «згенерованих» експертами ідей.

4. Люди, що приймають рішення, з усієї множини кластерів, відбирають так звані конструктивні кластери, які вивчають та використовують на наступних етапах передбачення.

Метод мозкового штурму. Призначений для глибокого та інтенсивного дослідження проблеми у вузьких напрямках, діапазонах чи фокусах ідей та підходів. Спочатку визначають вузькі напрямки, наприклад, шляхом кластеризації із застосуванням методу сканування.

Процедура методу мозкового штурму зводиться до таких заходів:

а) сформулювати проблему в заданому вузькому фокусі (вузька постановка проблеми);

б) створити групу експертів — фахівців у вузькій галузі знань відповідно до сформульованої проблеми;

в) в умовах обмеженого часу та заданого переліку критеріїв експерти мають «згенерувати» множину ідей та підходів до вирішення проблеми для визначеного діапазону можливих рішень і віднести їх до часової перспективи дослідження. Обговорення сформульованих ідей з огляду на їх переваги та недоліки не проводиться. Інколи роботу експертів організовують в анонімному режимі, щоб забезпечити незалежність висновків кожного з них;

г) укрупнено поділити «згенеровані» ідеї на дві категорії: такі, що важливі для майбутнього (наприклад, на період, не менше 5 років), та ті, що актуальні лише в поточний момент часу, і тому не використовуються в передбаченні;

д) відібрати та задокументувати ті ідеї і підходи до вирішення проблеми, які будуть застосовуватися на наступних етапах передбачення. Такий відбір може здійснювати інша група людей, відповідальних за прийняття рішень.

Ця група задає перелік критеріїв, з урахуванням яких експерти мають «згенерувати» свої ідеї та підходи.

На етапі якісного аналізу проблеми застосовують іншу групу методів. Наведемо найвідоміші з них.

Метод Делфі. У вітчизняній літературі цей метод відомий під назвою метод експертних оцінок. За більше ніж 40-річну історію свого існування він набув значного розвитку, різноманітних інтерпретацій та широкого практичного застосування. Але незважаючи на довгий вік та численні модифікації, його основна ідея протягом усього цього часу залишалася незмінною. Вона полягає у потребі отримати висновки групи експертів щодо «поведінки» в майбутньому однієї або декількох пов'язаних між собою характеристик системи, які викликали інтерес. Одержані результати використовують для побудови можливих сценаріїв «поведінки» досліджуваної системи.

З цією метою на першому етапі розробляють так звані опитувальні форми. Їх використовують для збирання раціональних оцінок значень досліджуваних характеристик, запропонованих експертами. Опитувальні форми містять низку запитань, що передбачають відповіді за наперед визначеною формою, щоб кількісно оцінити значення певних змінних чи характеристик і після цього «синтезувати» висновки експертів.

Практичне застосування методу Делфі зводиться до проведення таких заходів:

1. Підібрати групу експертів відповідно до характеру та теми специфічної досліджуваної проблеми.
2. Сформулювати мету розв'язання проблеми.
3. Розробити форму опитування для сформованої групи експертів.
4. Провести опитування за розробленою формою.
5. Обробити статистичні дані опитування для синтезування нових результатів.
6. Кожний експерт має проаналізувати отримані результати. Надати йому можливість врахувати відповіді та висновки всієї групи.
7. Якщо деякі експерти коригуватимуть свої відповіді, після виконання п. 6 повторно обробити дані опитування згідно з п. 5.

8. Пп. 5–7 виконують доти, поки експерти не припинять коригувати свої відповіді. Одержаний результат вважають консенсусним. Якщо після кількох виконань пп. 5–7 у відповідях експертів немає стабільності, це свідчить про нерозв’язання сформульованої проблеми або про не зовсім вдалий підбір експертів і потребує повернення до п. 1 та повторення пп. 1–8.

9. Консенсусне рішення експерти аналізують додатково, щоб інтерпретувати його та розробити сценарії розвитку досліджуваної системи.

Метод перехресного впливу. Цей метод на першому етапі його застосування також ґрунтується на використанні висновків експертів щодо подій, які могли б охарактеризувати майбутнє на певному відрізку часу. Наприклад, якщо потрібно передбачити розвиток індустрії телекомунікацій, насамперед слід визначити, які важливі події майбутнього найповніше відобразатимуть сценарії розвитку даного сектора промисловості. Гіпотетичним прикладом такої події може бути поява мобільного телефону нового покоління, який узяв би на себе більшість інформаційних потреб людини (потреби зв’язку, медично-моніторингові, тобто спостереження за станом людини на відстані, інформаційно-довідкові, обчислювальні, організаційно-управлінські тощо). Подія такого значення, без сумніву, суттєво вплинула б на галузь інформаційних технологій, оскільки в неї вкладають мільярди доларів.

Як тільки буде визначено найважливіші події, що можуть адекватно охарактеризувати сценарії майбутнього у конкретному секторі промисловості, оцінюють імовірності здійснення кожної з цих подій. Наступним кроком є побудова так званої матриці перехресного впливу. Ця матриця визначає взаємний вплив подій.

Метод Сааті. Розроблений американським математиком Томасом Л. Сааті і базується на його відомих результатах у галузі неструктурованого прийняття рішень. Метод Сааті, на ранніх етапах його застосування (початок 90-х років), розглядався виключно як допоміжний інструмент для прийняття рішень, пізніше його почали використовувати для розв’язання задач візуалізації майбутнього, що робить його досить цікавим для технологічного

передбачення. На відміну від інших методів, використовуваних у цій сфері знань, в основу методу Сааті покладено умову «фокусування» або «сходження» до чогось єдиного стосовно висновків експертів і дій багатьох виконавців складного процесу, що передбачається. Тобто у цьому випадку метод ґрунтується на «причинній» перспективі процесів, що є основою для розроблення сценаріїв майбутнього. Для цього при побудові моделі, призначеної для розрахунку ймовірностей виникнення кожного можливого сценарію в майбутньому, застосовують так звані ієрархічні мережі. Причому на першому етапі група фахівців, яка керує дослідженнями, має, принаймні вербально (у словесній формі), визначити, що насправді являють собою можливі сценарії майбутнього.

Ймовірність виникнення або міру невизначеності кожного можливого сценарію визначають, застосовуючи алгоритми цього методу та моделі ієрархічних мереж.

Метод написання сценаріїв. Може бути представлений послідовністю таких кроків:

1. Встановити попередню мету створення сценарію, враховуючи часову перспективу. Мета має бути простою, незважаючи на «глибину» та «заплутаність» ситуації.

2. Скласти широку програму досліджень, виходячи з таких важливих аспектів сценарію, як соціальний, технологічний, економічний, екологічний, політичний та гуманітарний. Це дасть можливість:

- а) встановити відповідні діапазони досягнення даної мети;
- б) визначити тенденції, що впливають на ідентифікацію мети;
- в) визначити, які учасники сценарію і чинники є найважливішими для досягнення цієї мети;
- г) зазначити, які саме рушійні сили впливають на майбутнє.

3. Використовуючи створену програму досліджень, зробити припущення, необхідні для побудови сценарію, та вивчити їх з точки зору відповідності, коректності та повноти. У разі необхідності модифікувати ці припущення,

застосовуючи ітераційні процедури.

4. Побудувати схему альтернативних подій та тенденцій, які мають стати каркасом для сценаріїв, що розробляються.

5. Написати сценарії, використовуючи базу, напрацьовану на етапах попереднього вивчення та якісного аналізу проблеми, а також результатів і даних, сформованих на попередніх кроках (1 – 4) цього методу.

6. Проаналізувати сценарії, звернувши особливу увагу на поворотні пункти або місця розгалуження, що можуть вказувати на кризові явища, з яких випливають зміни тенденцій та процесів.

7. За результатами проведеного аналізу побудувати політику, в рамках якої має діяти суб'єкт сценарію (особа, організація, країна). Визначити межі дій для суб'єкта сценарію та вказати політичні знаряддя, які контролюватиме цей суб'єкт, а також ті, що не підлягають його контролю.

8. Використовуючи політичні знаряддя, розробити альтернативні стратегії поведінки суб'єкта сценарію, що будуть повними, якщо:

а) протистоятимуть

впливу неминучих збурень у майбутньому;

б) будуть зрозумілими та

прийнятними для суспільства;

в) будуть відносно незалежними один від

одного на заданій часовій перспективі.

9. Застосовуючи метод імітаційного моделювання, оцінити розроблені альтернативні стратегії на заданій часовій перспективі, звертаючи особливу

увагу на стратегічне розміщення ресурсів. Наведений емпіричний метод написання сценаріїв ґрунтується на двох категоріях. Перша — пов'язана з ймовірносним характером розроблюваних сценаріїв, друга — базується на висновках експертів, що мають якісну основу. Тому концептуальне мислення, емпіричні припущення та експертні висновки є базовими для написання сценаріїв.

Важливим етапом передбачення є оцінювання реалістичності розроблюваних сценаріїв із попереднім визначенням умовних ймовірностей подій, що формують ці сценарії.

Контрольні питання

- 1. Поясніть, чому технологічне передбачення є важливим інструментом новаційної діяльності.*
- 2. Надайте характеристику етапів процесу технологічного передбачення.*
- 3. Сформулюйте основну ідею кожного з наступних методів передбачення: Дельфі, сканування, мозкового штурму, перехресного впливу, Т. Сааті, написання сценаріїв.*

Література [4; 8]

ТЕМА 5. ПРАВОВЕ ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Результати інноваційної діяльності з метою їх закріплення за автором набувають різних форм інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність – закріплені законом права на результат інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, художній, виробничій та інших сферах. Таке законодавство базується на праві кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності, які, будучи благом не матеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними.

Поняття "інтелектуальна власність" виникло в процесі тривалої практики юридичного закріплення за певними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності у сфері науки, виробництва, мистецтва і літератури.

Інтелектуальну власність поділяють на авторське право, суміжні права, патентне право.

Спільною ознакою авторських і патентних прав є те, що їх об'єктами виступають результати творчої діяльності людини.

Авторським правом регулюють відносини, які виникають в процесі створення й використання літературних, музичних і художніх творів, витворів кінематографії, наукових праць, комп'ютерних програм і баз даних.

Інститутом суміжних прав регулюються відносини, пов'язані зі створенням і використанням результатів творчої діяльності (наприклад, виконавська діяльність артистів, фонограми, відеограми тощо).

Патентне право – система норм, які встановлюють охорону винаходів, промислових зразків, торгових марок шляхом видачі охоронних документів.

Розвитком і захистом інтелектуальної власності в усьому світі займається Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), заснована при ООН у 1967 році.

ВОІВ сприяє підписанню нових міжнародних угод і модернізації національних законодавств, заохочує адміністративне співробітництво між країнами, надає технічну допомогу країнам, що розвиваються, й утримує служби, які полегшують міжнародний захист винаходів, знаків та промислових зразків. При ВОІВ діє центр з арбітражу й посередництва. З 1999 року ВОІВ надає послуги із врегулювання суперечок, які виникають при реєстрації й використанні найбільш поширених типових назв доменів в Інтернеті (.com, .net, .org). ВОІВ здійснює управління 21 угодою, які охоплюють основні аспекти інтелектуальної власності. Двома ключовими угодами є Паризька конвенція про охорону промислової власності (1883 р.) й Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1886 р.).

В Україні діють законодавчі акти із захисту інтелектуальної власності: "Про авторське право і суміжні права", "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг", "Про охорону прав на промислові зразки", "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", "Про охорону прав на зазначення походження товарів", "Про охорону прав на сорти рослин", "Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем". Норми щодо регулювання відносин

інтелектуальної власності містяться також в інших законах, наприклад, законах України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних", "Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування", "Про племінну справу у тваринництві", "Про науково-технічну інформацію", "Про лікарські засоби" тощо.

Крім того, при регулюванні відносин інтелектуальної власності в разі необхідності застосовуються міжнародні договори у сфері інтелектуальної власності, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. У 2004 році було прийнято новий Цивільний кодекс України, в якому чітко визначено поняття "право інтелектуальної власності", відображено його співвідношення з правом власності на річ, визначено об'єкти, суб'єкти права, зміст майнових і особистих немайнових прав інтелектуальної власності, підстави їх виникнення, умови використання об'єктів інтелектуальної власності і передачі прав на них, визначаються наслідки порушення права інтелектуальної власності і способи судового захисту. Цивільний кодекс України також дає перелік об'єктів права інтелектуальної власності. Цей перелік не остаточний і може постійно поповнюватися новими результатами творчої діяльності.

З економічної точки зору, інтелектуальна власність — це витрати капіталу на освіту або придбання підприємцем нематеріальних об'єктів, що здійснюються з метою його приросту. Інтелектуальна власність є нематеріальними активами підприємства. Бухгалтерський облік нематеріальних активів здійснюється на підставі стандарту П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» в розрізі груп, тобто сукупних однотипних за призначенням і використанням активів. Нематеріальні активи відображаються на синтетичному рахунку 12. Методи нарахування зносу також визначає підприємство самостійно, а розрахунок амортизації здійснюють відповідно до П(С)БО 7 «Основні кошти», згідно з яким нарахування амортизації починають

з місяця, наступного за місяцем, в якому нематеріальний актив зараховано на баланс підприємства.

Контрольні питання

- 1. В чому полягає необхідність закріплення результатів інноваційної діяльності?*
- 2. Надайте характеристику поняття «інтелектуальна власність».*
- 3. Якими правовими актами регулюється закріплення результатів інноваційної діяльності в світі?*
- 4. Якими правовими актами регулюється закріплення результатів інноваційної діяльності в Україні?*
- 5. Як здійснюється бухгалтерський облік об'єктів інтелектуальної власності?*

Література [1; 3]

ТЕМА 6. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У РІЗНИХ КРАЇНАХ

Науково-технічний прогрес у сучасному глобалізованому світі стає найважливішим чинником забезпечення стійкого економічного розвитку, оскільки він підвищує динамізм соціально-економічних систем і господарюючих суб'єктів, укріплює національну безпеку держав. Одним із найважливіших завдань державного регулювання в умовах відкритої ринкової економіки є підвищення конкурентоспроможності компаній як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, а стратегічним напрямом забезпечення конкурентоспроможності є використання досягнень науки і техніки, матеріалізованих в нововведеннях та інноваціях.

Національні інноваційні системи (НІС) різних країн істотно відрізняються між собою. Більш того, перед НІС різних країн може ставитися різна мета.

Так, наприклад, у Франції основним завданням НІС є створення додаткових робочих місць, а у Німеччині - розвиток прогресивних технологій.

Проте основною метою національних інноваційних систем є забезпечення стійкого економічного розвитку і підвищенні якості життя населення шляхом:

- створення додаткових робочих місць, як у сфері науки, так і у сфері виробництва і послуг;
- збільшення надходжень до бюджетів різних рівнів за рахунок розширення обсягів виробництва наукоємної продукції і збільшення доходів населення;
- підвищення освітнього рівня населення; – перенесення виробництв, в першу чергу екологічно шкідливих, в країни третього світу;
- вирішення власних екологічних і соціальних проблем за рахунок використання новітніх технологій.

У кожному конкретному випадку стратегія розвитку НІС визначається макроекономічною політикою, що проводиться державою, нормативно-правовим забезпеченням, формами прямого і непрямого державного регулювання, станом науково-технологічного і промислового потенціалу, внутрішніх товарних ринків, ринків праці, а також історичними і культурними традиціями і особливостями.

У частині регулювання розвитку НІС держава відповідає за:

- встановлення рамкових умов розвитку інноваційного бізнесу;
- розробку стратегії інноваційного розвитку економіки;
- прогнозування технологічного розвитку і визначення на цій базі науково-технологічних пріоритетів;
- підтримку розвитку інноваційної інфраструктури;
- розробку і реалізацію заходів щодо непрямого і прямого стимулювання інноваційної діяльності;
- участь в розвитку сфери досліджень і розробок, при цьому пріоритет належить фундаментальній науці.

У промислово розвинених країнах для досягнення державної мети щодо взаємодії держави, науки і промисловості та реалізації стратегії

інноваційного розвитку економіки використовуються три основні інструменти.

Перший – державний контракт, який застосовується, якщо придбання державою результатів НДР приносить йому безпосередню вигоду або користь. При цьому не виключається можливість передачі придбаного продукту третій стороні. Підписання контракту за винятком спеціально обумовлених ситуацій є підсумком конкурсу. В процесі робіт за контрактом представник держави має право контролювати хід виконання роботи, коректувати її.

Другий, найпоширеніший інструмент, – грант. Він легалізував іншу форму відносин між державою і науково-дослідним сектором, а саме – підтримку або стимулювання державою наукових досліджень, розробок – фінансами, власністю, послугами. Причому передбачається, що до закінчення робіт за грантом держава не має права контролювати і втручатися в процес їх виконання, термін якого обмовляється спеціальною угодою. Грант часто застосовується для підтримки досліджень і розробок з боку держави, якщо результати робіт носять невизначений характер або не можуть принести безпосередню користь (вигоду) в найближчому майбутньому.

Третій інституційний інструмент – кооперативна угода. У ньому державі належить право контролю за проведенням робіт, чітко розподіляються права і внесок учасників угоди. Кооперативна угода служить важливим інструментом організації кооперативних процесів між приватним і державним секторами, визначення форм сумісного інвестування і розподілу отриманого результату.

При цьому у Великобританії, Бельгії, Данії, Португалії, Німеччині створені центри з кооперації університетів і промисловості, міждисциплінарні центри, інноваційні центри з передачі нових технологій малому і середньому бізнесу. Як правило, вони діють на регіональній основі. Серед програм партнерства можна назвати: в США – «Програма передових технологій» (Advanced Technology Program – АТР), у Франції – «Схеми досліджень і інноваційних технологій» (Reseaux de recherche et d'innovation technologiques), в Австралії – «Гранти для кооперативних дослідницьких центрів» (Cooperative Research

Centre Grants). У Росії програмну діяльність, подібну Американській АТР, проводить Російський фонд технологічного розвитку (РФТР).

Розвиток кооперації в інноваційній сфері в розвинутих країнах набув широкого розмаху в 90-х рр. ХХ ст. У державній інноваційній політиці починає превалювати кластерна філософія – держава концентрує зусилля на підтримці існуючих кластерів і створенні нових сітей компаній, які раніше не контактували між собою. Кластери – це географічна концентрація взаємозв'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, сервісних компаній, фірм з близьких галузей і асоційованих інститутів (таких як університети, організації зі стандартизації, торгові асоціації і регулюючі органи), що відносяться до певної сфери. Держава при цьому не тільки сприяє формуванню кластерів, але і саме стає учасником мережі. Кластерні стратегії широко використовуються у Великобританії, Німеччині, Данії, Нідерландах, Фінляндії і низці інших країн.

Наприклад, у Німеччині з 1995 р. діє програма створення біотехнологічних кластерів *Bio Regio*. У Великобританії уряд визначив райони навколо Едінбурга, Оксфорда і Південно-східної Англії, як основні регіони розміщення біотехнологічних фірм. У США також спеціалізація на регіональному рівні допомагає зростанню продуктивності і інноваціям. Наприклад, у Каліфорнії розташовані: в Кремнієвій долині – динамічні кластери компаній, що спеціалізуються в мікроелектроніці і біотехнологіях, в Сан-Франциско – кластер мультимедійних компаній, в Лос-Анджелесі – кластер оборонних і аерокосмічних компаній, у Сан-Дієго – кластер фармацевтичних компаній і компаній - виробників аналітичних приладів.

Державні органи в Японії також стимулюють нововведення шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, а саме шляхом застосування такої ефективної форми економічної децентралізації як процес «кластеризації», який забезпечує координацію дій різних секторів в області науки і технологій. Кластер в Японії служить своєрідним місцем, де розвивається діалог бізнесу з урядом і іншими інститутами з таких проблем, як підготовка фахівців і

кваліфікованих робітників, розвиток спеціалізованої інфраструктури, оптимізації регулюючих заходів, розробка і розвиток необхідних технологій в університетах.

Японська модель інтеграції науки і виробництва, науково-технічного прогресу передбачає також (разом з «кластеризацією») будівництво міст-технополісів, в яких зосереджуються науково-дослідні і дослідницько-конструкторські роботи і наукоємне промислове виробництво. Найважливішими особливостями технополісів є взаємопов'язане вирішення завдань з модернізації традиційних для даного регіону галузей промисловості і вихід їх на сучасний рівень, вибір наукових напрямів, які визнані пріоритетними для даного технополісу, випереджаючий розвиток виробничої інфраструктури і створення найсприятливіших умов для співробітників, фахівців і жителів міст, на базі яких вони формуються. Всесірно підкреслюється соціальна спрямованість технополісу та задоволення потреб населення.

Контрольні питання

- 1. Що є спільного в цілях національних інноваційних систем різних країн?*
- 2. Якими є індивідуальні проміжні цілі національних інноваційних систем? Наведіть приклади різних країн.*
- 3. За що відповідає держава у частині регулювання розвитку НІС?*
- 4. Які три інструменти використовуються у промислово розвинених країнах для досягнення державної мети щодо взаємодії держави, науки і промисловості та реалізації стратегії інноваційного розвитку?*

Література [3; 6]

ТЕМА 7. ОЦІНЮВАННЯ ОБ'ЄКТУ ПОТЕНЦІЙНОЇ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ

Ефективність реалізації інноваційного проекту – величина, що визначається конкретною здатністю інновацій зберігати певну кількість трудових,

матеріальних і фінансових ресурсів з розрахунку на одиницю створюваних продуктів, технічних систем, структур.

Ефективність виявляється на мікроекономічному і макроекономічному рівнях. Основними критеріями оцінювання результатів інновацій є актуальність, значущість, багатоаспективність.

Актуальність передбачає відповідність інноваційного проекту цілям науково-технічного і соціального розвитку країни, регіону, підприємства.

Значущість визначається з позицій державного, регіонального, галузевого рівнів управління і з позицій підприємства.

Багатоаспектність враховує вплив інновації на різні сторони діяльності підприємства та його оточення, отримання різних видів ефекту.

Види ефектів від реалізації інновацій: науково-технічний, економічний, ресурсний, соціальний, екологічний.

Переважна кількість інноваційних проектів передбачає випуск нової продукції. Прийняття рішення щодо втілення певного проекту в життя приймається після ретельного вивчення усіх чинників, що впливатимуть на його реалізацію. Від цього залежить обсяг коштів, які потрібно вкласти у проект і які можна буде отримати від реалізації нової продукції протягом її життєвого циклу.

Здебільшого реалізація інноваційних проектів вимагає значних фінансових вкладень, які інвестори очікують повернути. Обґрунтування можливості повернення витрат є основою розрахунку економічної ефективності інноваційного проекту.

Економічна ефективність інноваційного проекту визначається розміром чистого прибутку, отриманого за рахунок реалізації інновації протягом життєвого циклу проекту. При розрахунку економічної ефективності слід обов'язково враховувати зміну вартості грошей у часі, оскільки від вкладення інвестицій до отримання прибутку іноді минає чимало часу. Тобто, треба враховувати дисконтування – перерахунок вигод і витрат для кожного розрахункового періоду за допомогою норми (ставки) дисконту.

В економічних розрахунках використовують різні показники економічної ефективності інноваційної діяльності, їх поділяють за:

- місцем одержання: локальні, регіональні, галузеві і загальнодержавні;
- метою визначення: абсолютні та порівняльні;
- ступенем збільшення: одноразові й мультиплікаційні;
- часом урахування результатів і витрат: за розрахунковий період і за рік.

Вибір методу оцінювання ефективності інновацій залежить від об'єктів, якими можуть виступати різні типи інновацій:

- засоби і знаряддя праці (нові, реконструйовані, модернізовані);
- предмети праці (сировина, паливо, матеріали, енергія);
- предмети кінцевого споживання;
- технологічні процеси;
- методи організації виробництва, праці та управління;
- інноваційний проект.

Ресурсне оцінювання здійснюють з метою визначення впливу інновації на обсяги споживання певного виду ресурсу і подолання проблеми його обмеженості.

Соціальне оцінювання полягає у визначенні внеску інновації у поліпшення якості життя працівників (чи населення, якщо йдеться про масштабні інновації).

Екологічне оцінювання враховує вплив інновації на розв'язання проблем охорони довкілля що особливо важливо при реалізації інноваційних проектів, які можуть змінювати рівень екологічної безпеки території. Здійснюється за такими показниками: зниження викидів у навколишнє середовище; забезпечення безвідходності виробництва шляхом замкнутого технологічного циклу перероблення ресурсів; наближення до біосферосумісного типу технології.

Контрольні питання

- 1. Чим визначається ефективність інноваційного проекту?*
- 2. За якими критеріями оцінюють результати інноваційної діяльності?*
- 3. З яких позицій оцінюють значущість інноваційного проекту?*
- 4. Охарактеризуйте види ефекту від реалізації інновацій.*
- 5. За якими показниками здійснюють економічну оцінку інновації?*
- 7. Яким чином упровадження новацій може вплинути на величину прибутку підприємства?*

Література [1; 3]

ТЕМА 8. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НДКР

Процес комерціалізації розробок – комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на отримання прибутку від ринкової реалізації наявних знань та розробок у певній галузі науки і техніки.

Механізм комерціалізації розробок вищих навчальних закладів та наукових установ державної форми власності в Україні складається з шести етапів («Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених в результаті науково-технічної діяльності», затверджені Наказом Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації України від 13.09.2010 р. № 18):

1. Технологічний аудит;
2. Маркетингові дослідження;
3. Економічний аудит;
4. Отримання охоронних документів;
5. Просування;
6. Укладання договору.

Зрозуміло, що такий типовий маршрут не відображає всіх різновидів конкретних шляхів комерціалізації. Серед основних рішень виділяють відповіді на такі питання.

- Який вихідний стан розробки?

- Хто власник інтелектуальної власності?
- Яка форма охорони інтелектуальної власності?
- Яку форму товару обрати для ринку технологій?
- Яке місце в складі кінцевого продукту буде займати розробка?
- На якій виробничій базі будуть проводитися роботи?
- Скільки фінансових ресурсів я хотів би отримати?
- На який вид ринку збуту розраховую?
- Яка форма комерціалізації (продажу)?
- Яку схему отримання прибутку хочу використати?
- На який термін повернення кредиту розраховую?

Основні труднощі комерціалізації, з якими стикаються університети і наукові установи, великі і малі підприємства, а також приватні особи при комерціалізації науково-технічних розробок:

- Пошук джерел фінансування;
- Перетворення науково-технічних розробок в товар;
- Виявлення об'єктів, оцінка і охорона інтелектуальної власності;
- Виявлення способів продажу інноваційних товарів та послуг.

Контрольні питання

1. *Поясніть суть поняття «комерціалізація результатів інноваційної діяльності»*
2. *Що включає механізм комерціалізації розробок?*
3. *Якими є етапи комерціалізації?*
4. *Наведіть основні складності комерціалізації, поясніть власну точку зору.*

Література [1; 3; 9]

ТЕСТИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. На етапі початку інноваційного проекту здійснюється:
 - 1) Планування і контроль;
 - 2) Управління ризиками;
 - 3) Управління організаційною структурою;
 - 4) Проектний аналіз;
 - 5) Оцінювання стану проекту.

2. На які характеристики зовнішнього середовища організації в більшій мірі може вплинути продаж інноваційних товарів:
 - 1) Природно - кліматичні;
 - 2) Демографічні;
 - 3) Соціально-культурні;
 - 4) Етнічні.

3. Соціальний аналіз інноваційного проекту передбачає:
 - 1) Визначення існуючого соціального середовища;
 - 2) Прогнозування можливого впливу проекту на соціальне середовище;
 - 3) Оцінювання можливості змін соціального середовища;
 - 4) Усі попередні відповіді правильні;
 - 5) Правильні лише “1” і “2”.

4. Участь населення регіону в інноваційному проекті означає:
 - 1) Використання робочої сили;
 - 2) Моніторинг проекту з боку громадськості;
 - 3) Консультування щодо проекту;
 - 4) Усі попередні відповіді правильні;
 - 5) Правильні лише “1” і “2”.

5. При дослідженні місця реалізації інноваційного проекту можна не розглядати:
 - 1) Розміщення ринків збуту;
 - 2) Транспортні мережі;
 - 3) Планування розміщення підприємства;
 - 4) Карти розміщення земельних ділянок;
 - 5) Податкове законодавство.

6. Дослідження ефекту масштабу в результаті впливу інноваційного проекту передбачає:
 - 1) Вивчення впливу структури ринків збуту на масштаб виробництва;
 - 2) Вивчення змін структури постійних та змінних питомих витрат від масштабу виробництва;
 - 3) Вивчення фізичних і екологічних обмежень на масштаб виробництва;

- 4) Вивчення споживачів продукції;
- 5) Усе перелічене.

7. При аналізі вибору технології варто перевіряти обґрунтованість вибору з погляду:

- 1) Сировини, що використовується;
- 2) Економічної ситуації у країні;
- 3) Політичних умов;
- 4) «1», «2» і «3» разом;
- 5) Вірної відповіді немає.

8. Якщо не всі елементи інфраструктури, необхідні для здійснення інноваційного проекту, наявні, то слід:

- 1) Відмовитись від проекту;
- 2) Проаналізувати витрати на створення цих елементів;
- 3) Домагатись бюджетного фінансування;
- 4) Відкласти проект, поки не буде сформована вся інфраструктура;
- 5) Діяти відповідно до очікуваних ризиків.

9. Метою екологічного аналізу інноваційного проекту є:

- 1) Оцінка наслідків впливу на забруднення атмосферного повітря;
- 2) З'ясування вартісної оцінки сукупної шкоди довкіллю;
- 3) Встановлення потенційної шкоди навколишньому середовищу під час здійснення й експлуатації проекту;
- 4) Визначення заходів, необхідних для відвернення потенційної шкоди;
- 5) Розроблення плану збереження природного середовища.
- 6) Вірні відповіді «2», «3» разом.

10. Економічне середовище інноваційного проекту не можна характеризувати такими компонентами:

- 1) Дефіцит бюджету;
- 2) Структура внутрішнього валового продукту;
- 3) Вартість кредитів;
- 4) Вартість сировини;
- 5) Рівень безробіття;
- 6) Рівень інфляції.

11. Державна інноваційна політика – це:

- 1) Сукупність науково-технічних, виробничих, фінансово-збутових та інших заходів, пов'язаних з виробництвом та просуванням на ринок нової продукції;
- 2) Політика, яка пов'язана з просуванням пріоритетних галузей у науці та техніці;
- 3) Регулювання інноваційної діяльності на рівні держави.

12. Об'єктом винаходу може бути:
- 1) Продукт (устрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітини, рослин чи тварини);
 - 2) Конструктивне використання устрою;
 - 3) Художнє виконання конкретної форми вибору;
 - 4) Організаційне рішення;
 - 5) Усі відповіді правильні.
13. Раціоналізаторська пропозиція - це:
- 1) Технічне рішення, що є новим і корисним для підприємства або установи, яким воно пропонується;
 - 2) Істотно нове технічне рішення, придатне для промислового виготовлення на підприємстві;
 - 3) Оригінальне і придатне для промислового виготовлення технічне рішення;
 - 4) Конкретне рішення технічного завдання, що є істотно новим і промислово придатним;
 - 5) Розв'язання технічного завдання в цілому.
14. Право власності на винахід (корисну модель) засвідчується:
- 1) Патентом;
 - 2) Ліцензією;
 - 3) Авторським свідоцтвом;
 - 4) Спеціальним рішенням спеціалістів;
 - 5) Актом приймання винаходу до використання.
15. Мотивацією до винаходів і нововведень найчастіше є:
- 1) Людська цікавість;
 - 2) Бажання заробити більше;
 - 3) Бажання краще виконати роботу;
 - 4) Усе попереднє;
 - 5) Нічого з попереднього.
16. Недоотриманий прибуток від незастосування інноваційного проекту – це:
- 1) Грошова оцінка шкоди навколишньому середовищу;
 - 2) Загальні витрати мінус доходи;
 - 3) Прибуток “з проектом” мінус прибуток “без проекту”;
 - 4) Ніщо з переліченого.
17. Соціальні наслідки інноваційних проектів оцінюються:
- 1) Бенефіціарами проекту;
 - 2) Учасниками проекту;
 - 3) Населенням країни;
 - 4) Аналітиками, що готують проект;
 - 5) Усі попередні відповіді правильні.

18. Економічна придатність інноваційного проекту означає:
- 1) Можливість підвищення якості життя населення;
 - 2) Розмір прибутку від проекту;
 - 3) Міру сприяння проекту досягненню встановлених країною цілей економічного розвитку;
 - 4) Найбільш привабливий з погляду економічних результатів проект;
 - 5) Вирішення екологічних проблем.
19. До побічних ефектів інноваційного проекту не належать:
- 1) Збільшення обсягів попиту на ресурси, необхідні для збільшення реалізації проекту;
 - 2) Розвиток соціальної інфраструктури в регіоні реалізації проекту;
 - 3) Зміна в структурі сімей;
 - 4) Забруднення довкілля;
 - 5) Зростання рівня зайнятості.
20. Які економічні показники ефективності інноваційного проекту не враховують чинник часу:
- 1) Норма прибутку;
 - 2) Період окупності;
 - 3) Рентабельність;
 - 4) Внутрішня норма дохідності;
 - 5) Усі враховують.
21. Що таке “інноваційний лаг”?
- 1) Процес комерціалізації новинки;
 - 2) Сукупність нових прогресивних знань і навиків;
 - 3) Період часу між появою нового і втіленням його в інновацію;
 - 4) Частина інтелектуальної власності.
22. За допомогою яких інновацій здійснюється зміна поколінь техніки?
- 1) Новаторських;
 - 2) Поліпшуючих;
 - 3) Базисних;
 - 4) Усі відповіді вірні.
24. Які фірми займаються радикальними перетвореннями задоволення потреб старих сегментів ринку?
- 1) Експлеренти;
 - 2) Віоленти;
 - 3) Коммутанти;
 - 4) Патієнти.

25. Скільки етапів містить процес створення і реалізації інноваційного проекту?

- 1) Чотири;
- 2) Сім;
- 3) Десять;
- 4) Три.

26. Яку ефективність інноваційного проекту визначає співвідношення фінансових витрат і результатів, що забезпечують необхідну норму прибутковості для учасників проекту?

- 1) Господарську;
- 2) Бюджетну;
- 3) Комерційну;
- 4) Порівняльну.

27. Який показник визначається як перевищення сукупних результатів над сукупними витратами, що враховує чинник часу?

- 1) Чистий дисконтований дохід;
- 2) Індекс прибутковості;
- 3) Внутрішня норма прибутковості;
- 4) Термін окупності проекту.

28. Як визначається коефіцієнт корпоративної ефективності команди інноваторів зі складу фінансово-промислової групи (ФПГ)?

- 1) Відношенням витрат команди до витрат ФПГ;
- 2) Відношенням прибутку команди до чистого прибутку ФПГ;
- 3) Відношенням долі команди в сукупному прибутку ФПГ до частки витрат команди у витратах ФПГ;
- 4) Відношенням частки команди у витратах ФПГ до частки команди у сукупному чистому прибутку ФПГ.

29. До якої групи критеріїв відбору нововведень відноситься критерій очікуваного об'єму продажів?

- 1) Науково-технічні;
- 2) Екологічні;
- 3) Ринкові;
- 4) Фінансові.

30. Які роботи найбільше сприяють приросту знань та сприяють поглибленню розуміння предмету, що вивчається?

- 1) Прикладні
- 2) Результативні
- 3) Пошукові
- 4) Фундаментальні.

31. Первинна сума інвестицій 480 млн. крб., щорічний приплив готівки протягом трьох років складає 160 млн. грн. Відсоткова ставка 10%. Чи вигідний запропонований проект?

- 1) Ні;
- 2) Так.

32. До яких показників по місцю зіставлення різночасових витрат і результатів проекту відноситься чистий дисконтований дохід?

- 1) Тимчасових;
- 2) Динамічних;
- 3) Статичних;
- 4) Проміжних.

33. До якої групи суб'єктів інноваційного процесу відносяться підприємці, які перші використали новинку?

- 1) Рання більшість;
- 2) Новатори;
- 3) Ранні реципієнти;
- 4) Консерватори.

34. Що є дисконтуванням?

- 1) Зіставлення витрат і результатів;
- 2) Облік інфляції при оцінці економічних показників;
- 3) Приведення різночасових економічних показників до єдиного моменту часу.

35. Чим є внутрішня норма прибутковості?

- 1) Нормой дисконту, при якій приведений ефект дорівнює приведеним капітальним вкладенням;
- 2) Нормой дисконту, яка задовольняє інвесторів;
- 3) Нормой дисконту, що дорівнює індексу інфляції.

36. Через 4 роки сума виплати має бути 20 млн. грн при відсотковій процентній ставці 8%. Якою є теперішня величина позики?

- 1) 19,7;
- 2) 14,7;
- 3) 22,3;
- 4) 13,9.

37. Якою є величина чистого дисконтованого доходу, що отримується за 3 роки реалізації інноваційного проекту, якщо щорічний дохід складає 160 млн. грн.? Відсоткова ставка дорівнює 10%.

- 1) 260;
- 2) 240;
- 3) 350;
- 4) 398.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. – К: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
2. Економіка й організація інноваційної діяльності: підручник / О.І Волков, М.П.Денисенко, А.П.Гречан, Є.І.Бельтюков, С.М.Ілляшенко та ін. / Під ред. проф. О.І.Волкова, проф. М.П.Денисенка. – 3-тє вид. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 662 с.
3. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент: підручник / С. М. Ілляшенко.– Суми: Університетська книга, 2010. – 334 с.
4. Провайдинг інновацій: підручник / М.П. Денисенко, А.П. Гречан, М.В. Гаман, Є.А. Бельтюков, С.М. Ілляшенко та ін.; за ред. проф. М.П. Денисенка. – К.: "Видавничий дім "Професіонал", 2008. – 448 с.
5. Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України.К: Знання, 1999.- 514 с.

Допоміжна

6. Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності.-К: Академія, 2005.-400 с.
7. Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С. Товарна інноваційна політика: підручник / С.М. Ілляшенко, Ю.С. Шипуліна. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2007. – 281 с.
8. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: навчальний посібник / С.М. Ілляшенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД Університетська книга; К.: Видавничий дім „Княгиня Ольга”, 2005. – 324 с.
9. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. – 728 с.
10. Бізнес-адміністрування: магістерський курс: підручник / за ред. д-ра екон. наук., проф. Л.Г. Мельника, д-ра екон. наук, проф. С.М. Ілляшенка, канд. екон. наук, доц. І.М. Сотник. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2008. – 896 с.

Навчально-методичне видання

Бакалінський Олександр Вікторович

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни
для студентів напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»
денної та заочної форм навчання

Відповідальний за випуск: доц. Вертель В. В.

В авторській редакції

Підписано до друку 10.02.14 р. Формат паперу 60x84/16.
Папір офсетний. Друк – на ризографі.
Зам. № 28/14, тираж 15 прим.

Надруковано у видавничому центрі ДЕГУТ
Свідоцтво про реєстрацію від 27.12.2007 р. Серія ДК № 3079
03049, м. Київ – 049, вул. М. Лукашевича, 19